

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

M. MUSTAFA AKKAN

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA

Nisan, 2017

www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER:

Başlık	Sayfa
1. GİRİŞ	2
2. TÜRKİYE.....	3
2.1. YÜRÜTMENİN VE DEVLETİN BAŞI.....	3
3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	4
3.1. TAM VE KUSURSUZ İŞLEYEN KUVVETLER AYRILIĞI.....	4
3.2. BAŞKAN: YÜRÜTMENİN TEK HAKİMİ.....	4
3.3. YARGI MERCİLERİNDE SINIRLI YETKİ.....	5
4. MEKSİKA.....	6
4.1. TEK ADAM TEK BAŞKAN: SİSTEMİN KUVVETLER BİRLİĞİNE DÖNÜŞMESİ.....	6
4.2. YASAMADA HAKİMİYETİN SAĞLANMASI: PARTİ ÜZERİNDEN SİYASET.....	6
5. FRANSA.....	7
5.1. HAKİMİYETİN EN BÜYÜK KORUYUCUSU: FESİH YETKİSİ.....	7
5.2. YÜRÜTME VE YASAMAYA EL KOYDURAN İLKE: KRİZ YETKİSİ.....	7
5.3. YARGISAL ATAMALARDA KISMEN EŞİTLİK.....	8
6. POLONYA.....	9
6.1. İLİMLİ YARI BAŞKANLIK.....	9
7. ARJANTİN.....	10
7.1. YASAMA SÜRECİNDE ETKİN BAŞKAN.....	11
7.2. FAZLA KULLANILMASI DURUMUNDA SİSTEME ZARAR VEREBİLİR: KISMİ VETO..	12
8. BREZİLYA.....	13
8.1. YASAMA YÜRÜTMENİN BASKISI ALTINDA: KARARNAME ÇIKARMA YETKİSİ VE İVEDİLİK TALEBİ.....	13
8.2. YARGIDA YARI YARIYA ETKİNLİK.....	15
9. ŞİLİ.....	16
9.1. YÜRÜTMEDE BAŞKANA TAM YETKİ.....	17
9.2. YASAMADA GENİŞ İMTİYAZLAR.....	17
10. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	20
11. KAYNAKÇA.....	21

1. GİRİŞ

Günümüzde Türkiye eksenli olmak üzere başkanlık sistemi ve başkanın yetkilerinin sınırı ciddi bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye 'de gerçekleşen referandum ile kabul edilen anayasa değişikliği birçok yeniliği ihtiva etmektedir. Özellikle “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” olarak adlandırılan sistem Cumhurbaşkanının yetki alanında önemli değişiklikler öngörmekte, bu yetkilerin hangi durumlarda ne şekilde kullanılacağı noktasında bir takım farklı görüşler bulunmaktadır.

Dünya üzerinde Başkanlık-Yarı Başkanlık Sistemi çeşitli ülkeler tarafından uygulanan bir sistem olup, yetki hususunda ülkeden ülkeye farklılık gösteren bir yapıya sahiptir. Ülkelerin geçmişte yaşadığı olaylar, gelenekleri, demografik yapısı, siyasi bilinç düzeyi gibi faktörler bahsedilen farklılığın ana sebepleridir.

Bu çalışmada, başkanlık sisteminin kurucusu ve uygulayıcısı olan Amerika Birleşik Devletleri'nin, yine başkanlık sistemiyle yönetilen Meksika, Arjantin, Brezilya ve Şili'nin ayrıca yarı başkanlık sistemiyle yönetilen Fransa'nın Başkanlık-Cumhurbaşkanlığı makamlarının sahip olduğu yetkiler, Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı makamının yetkileriyle karşılaştırılarak incelenecektir.

3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın 1. Maddesi, yasama gücünü senato ve temsilciler meclisinden oluşan kongreye verirken yürütme gücünü ise 4 yıllık süre için halk tarafından seçilen Başkana vermiştir. Amerika Birleşik Devletleri eyalet sistemiyle yönetilmektedir. Bu nedenle Amerikan Modeli Başkanlık sisteminde başkanın yeri çok önemlidir. Başkan yürütme organının başı olarak görev yapar ve bazı istisnai durumlar dışında bütün yetkiyi tek başına kullanır.

3.1. Tam ve Kusursuz İşleyen Kuvvetler Ayrılığı

Güçler ayrılığı ilkesinin en sert şekli ile yaşanan Başkanlık Sisteminde doğası gereği yürütme(başkan) yasamanın(Kongre) yasa yapma yetkisine direk olarak katılamamaktadır. Ancak her ne kadar direk olarak katılmasa da başkan bazı durumlarda yasa yapılmasına dolaylı olarak müdahale edebilmektedir.

Başkanın kongre üzerinde bazı yetkileri mevcuttur bu yetkiler içerisinde yasama gücü ile ilgili olarak en önemlisi başkanın yasaları veto etme yetkisine sahip olmasıdır. Başkanın onayı ile yürürlüğe girebilen yasa tasarılarının başkan 10 gün içinde kongreye geri gönderebilmektedir. Bu şekilde gönderilen tasarıların yasalaşması için 2/3 çoğunlukla kongrede yeniden kabul edilmesi gerekmektedir. Bu oranda bir çoğunluk ise genel olarak bulunmamaktadır. Diğer taraftan başkan yasa yapma işine direk olarak katılmasa da çıkmasını istediği yasalar için kongrede kendisine yakın senatörelere aracılığı ile kongreye mesaj yollayabilir.

3.2. Başkan: Yürütmenin Tek Hakimi

Yürütmenin daha seri ve istikrarlı ilerlemesi amacıyla Başkan diğer erklerden daha fazla yetkilerle donatılmış ve bu yetkilerin kullanılması için gerekli yan mekanizmalar sağlanarak sistemin sorunsuz işlemesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede düşünüldüğünde Başkan yürütmenin tam ve tek başıdır. Üst düzey yetkilileri tayin/azl eder. Dış politikayı ise tek başına yürütür, ordunun başkomutanıdır. Stratejik kararları tek başına alır. Öyle ki, Amerikan tarihinde bu konu ile ilgili olarak Amerikan Başkanlarından Keneddy, Küba'ya tek başına verdiği kararla müdahale etmiştir. Yine Amerikan eski Başkanlarından Lincoln, yapılan bir toplantıda aldığı bir stratejik kararı oya sunmuş ve "7 hayır ve 1 evet oyuyla evet kazanmıştır." diyerek başkanın etkinliğini göstermiştir. Ayrıca başkan partisinin üyesidir ve seçim çalışmalarını da bu konum üzerinden yürütür.

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

3.3. Yargı Mercilerinde Sınırlı Yetki

ABD Başkanı Federal Yüksek Mahkemenin 9 üyesini ömür boyu görev yapmak üzere tayin eder. Federal Yüksek Mahkemesi; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Yüksek Seçim Kurumu olarak çalışır. Bu mahkeme tüm mahkemelerin hiyerarşik üstüdür ve yasama-yürütmenin anayasaya uygunluğunu denetler.

*ABD-Türkiye Yetki Karşılaştırması

	SEÇİLME USULÜ	YÜRÜTME	YASAMA	ATAMA YETKİLERİ
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (BAŞKANLIK SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler iki türlü yapılır.	*Yürütmenin tam ve tek başıdır. *Üst düzey yetkilileri ve bakanları tayin eder. *Dış politikayı tek başına yürütür. *Stratejik kararları tek başına alır. *Federal bütçeyi hazırlar. *Başkanlık emri çıkarabilir. (Kanun hükmündedir.)	*Yasa yapma yetkisine direk olarak katılamaz. *Yasaları veto etme yetkisine sahiptir. *Senatonun onayıyla uluslararası anlaşma yapar.	*Federel Yüksek Mahkemenin 9 üyesini ömür boyu görev yapmak üzere tayin eder.(Bu mahkeme tüm mahkemelerin hiyerarşik üstüdür.)
TÜRKİYE (CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek türlü yapılır.	*Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar, görevine son verir. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Belirli konularda "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" çıkarabilir. *Bütçeyi hazırlar ve meclise sunar. *Olağanüstü hal ilan edebilir.	*Kanunları yayımlar. *Kanunları teker teker görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. *Kanunların, TBMM iç tüzüğünün Anayasaya şekil ya da esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Hakimler Savcılar Kurulunun 4 üyesini doğrudan atar. *Üst düzey kamu görevlerini atar, görevlerine son verir. *Anayasa Mahkemesine 12 üye seçer. *Danıştaya üye seçer. *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini atar.

4. MEKSİKA

Yürütme yetkisi 6 yıllık süre için seçilen devlet başkanındadır. Seçilen devlet başkanının tekrar seçilme hakkı yoktur. Meksika'da daha çok baskın partinin hakim olduğunu ve kuvvetler ayrılığının bir noktada kuvvetler birliğine dönüştüğünü söyleyebiliriz.

4.1. Tek Adam Tek Başkan: Sistemin Kuvvetler Birliğine Dönüşmesi

Öncelikle Meksika'da "Başkan Yardımcısı" bulunmamaktadır. Tüm yetkiler başkanda toplanmıştır. Başkanlık seçimi tek turlu olarak gerçekleştirilmekte ve en çok oyu alan ise Başkan adayı olarak seçilmektedir. Akademisyenler ve siyasi gözlemciler, Meksika'daki mevcut başkanlık sistemini, Başkanın çok güçlü yetkileri nedeniyle "emperyal başkanlık" olarak nitelendirmektedirler.

Başkan, neredeyse tüm yönetimini kendisi belirler. Başkanın, bakanları, başsavcıyı, Anayasa Mahkemesi Başkanını, Emniyet Genel Müdürünü ve kuvvet komutanlarını atama yetkisi bulunmaktadır. Başkanın bir başka yetkisi ise Meclise yasa tasarısı sunabilmesidir. Meclisin geçirdiği yasaları hatta bütçeyi "veto" etme yetkisi bulunmaktadır.

4.2. Yasamada Hakimiyetin Sağlanması: Parti Üzerinden Siyaset

Meksika'da başkan partilidir. Üstelik seçildikten sonra kendi partisinin meclis için aday göstereceği isimleri belirleme yetkisi bulunmaktadır. Sadece vekilleri değil, kendisinden sonra Başkan olacak aday da belirleme hakkı bulunmaktadır. Ayrıca başkan uluslararası anlaşmaları müzakere edebilir. Önceden kongreden izin almak koşuluyla savaş ilan etme, uluslararası ilişkileri düzenleme, affetme yetkileri de bulunmaktadır. Devlet başkanı sadece vatana ihanetten ve genel suçlardan dolayı yargılanır.

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

*Meksika –Türkiye Yetki Karşılaştırması

	SEÇİLME USULÜ	YÜRÜTME	YASAMA	ATAMA YETKİLERİ
MEKSİKA (BAŞKANLIK SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *Bir defa seçilebilir. *Seçimler tek türlü yapılır.	*Bakanları atar. *Yürütmeyle alakalı tüm yetkiler başkandadır. *Kendisinden sonra başkan olacak adayı belirler. *Uluslararası anlaşmaları müzakere eder	*Meclise yasa tasarısı sunabilir. *Yasaları ve bütçeyi veto edebilir.	*Başsavcıyı, *Anayasa Mahkemesi Başkanını, *Emniyet Genel Müdürünü, *Kuvvet Komutanlarını atar.
TÜRKİYE (CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek türlü yapılır.	*Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar, görevine son verir. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Belirli konularda "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" çıkarabilir. *Bütçeyi hazırlar ve meclise sunar. *Olağanüstü hal ilan edebilir.	*Kanunları yayımlar. *Kanunları teker teker görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. *Kanunların, TBMM iç tüzüğü'nün Anayasaya şekil ya da esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Hakimler Savcılar Kurulunun 4 üyesini doğrudan atar. *Üst düzey kamu görevlerini atar, görevlerine son verir. *Anayasa Mahkemesine 12 üye seçer. *Danıştaya üye seçer. *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini atar.

5. FRANSA

Fransa'da devlet başkanının seçimi Anayasa'nın 6. ve 7. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelere göre devlet başkanı iki türlü seçim sonucunda 5 yıllığına doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Fransa devlet başkanlığı seçimlerinde adaylar siyasi partilerin liderleridir. Bu sebeple devlet başkanının halk tarafından seçildiği Portekiz veya Avusturya gibi ülkelerin aksine burada devlet başkanlığı yürütme içinde hayli etkin konumdadır.

5.1. Hakimiyetin En Büyük Koruyucusu: Fesih Yetkisi

Fransa'da Cumhurbaşkanı'nı ön plana çıkaran en önemli araçlarından biri Cumhurbaşkanı'nın parlamentoya ve dolayısıyla hükümete karşı bir silah olarak kullanabileceği fesih yetkisidir. Fesih hakkı parlamentonun hükümeti düşürebilme imkanı karşısında dengeleyici bir araçtır ve hükümetin istikrarına hizmet eder. Ancak Fransa'da fesih hakkı bu amacın dışına çıkmış ve cumhurbaşkanının kendine yakın parlamento çoğunluğu oluşturma veya mevcut çoğunluğunu elinde tutma aracına dönüşmüştür. Fesih yetkisinin kullanılmasından itibaren 1 yıl dolmadan fesih yetkisi tekrar kullanamaz.

Fransa'da Cumhurbaşkanı yasaları geri gönderme yetkisini hükümetle birlikte kullanır. Yani Cumhurbaşkanı'nın yasama üzerinde belirgin bir hakimiyeti yoktur. Bu yetki parlamento çoğunluğunun ve hükümetin cumhurbaşkanına muhalif olduğu dönemlerde önem kazanır. Nitekim Fransa'da Cumhurbaşkanı bu yetkiyi bir defa kullanmıştır. Cumhurbaşkanı her hangi bir yasa tasarısını tek başına referanduma sunabilir.

5.2. Yürütme ve Yasamaya El Koyduran İlke: Kriz Yetkisi

Fransa Cumhurbaşkanı Başbakanı tek başına atar. Başbakanın istifasını sunması halinde de görevine son verir. Ancak uygulamada hükümetin düzenleyici işlemlerini imzalamamak suretiyle Başbakanı istifaya zorlayabileceği kanısı yaygındır.

Anayasa'da "Kriz Yetkileri" olarak düzenlenen madde Cumhurbaşkanının tüm yetkileri elinde toplaması durumudur. Bu yetki Cumhuriyetin kurumlarının, ulusun bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün sağlanamaması durumunda ortaya çıkar. Yine uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesinin, anayasal erklerin düzenli işleyişini bozacak ölçüde ağır ve ani bir tehdit altında olması durumunda Cumhurbaşkanı koşulların gerektirdiği tüm tedbirleri alma yetkisine sahip olur. Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulu'na başkanlık eder. Cumhurbaşkanı ayrıca orduların başkomutanıdır ve bu sıfatla Ulusal Yüksek Savunma Konseyi ve Komitelerine başkanlık eder.

5.3. Yargısal Atamalarda Kısmen Eşitlik

Fransa Cumhurbaşkanı Anayasal Konsey'in 9 üyesinden 3'ünü ve 9 üye içinden Konsey Başkanı seçer. 9 üyeden oluşan Yüksek Hakimler Konseyinin bütün üyelerini atar. Yine de Fransa Cumhurbaşkanının yüksek yargı üyelerinin seçimine ilişkin tek başına kullanabileceği bir yetkisi yoktur. Örneğin; Sayıştay üyeleri, Danıştay üyeleri, büyükelçiler, valiler, rektörler Cumhurbaşkanı başkanlığındaki Bakanlar Kurulu kararıyla atanır. Subay, kaymakam, mühendis, adli yargıçlar gibi ikinci kademe görevliler doğrudan Cumhurbaşkanı kararıyla atanır.

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

*Fransa-Türkiye Yetki Karşılaştırması

	SEÇİLME USULÜ	YÜRÜTME	YASAMA	ATAMA YETKİLERİ
FRANSA (YARIBAŞKANLIK SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler iki turlu yapılır	*Başbakanı ve bakanları atar. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Hakimler Yüksek Konseyinin başkanlığını yürütür. *Meclisi tek taraflı feshetme yetkisi vardır. *Kriz zamanlarında tüm yetkileri elinde toplayabilir.	*Yasaları geri gönderme yetkisini hükümetle birlikte kullanır. *Herhangi bir yasa tasarısını tek başına referanduma sunabilir. *Kanunları yayımlar. *Yasa değişikliklerinin iptali için Anayasal Konseye başvurabilir.	*Anayasal Konseyin 3 üyesini seçer ve başkanını atar. *Yüksek Hakimler Konseyinin tüm üyelerini atar. *Subay, kaymakam, mühendis ve adli yargıçları doğrudan atar.
TÜRKİYE (CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek turlu yapılır.	*Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar, görevine son verir. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Belirli konularda "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" çıkarabilir. *Bütçeyi hazırlar ve meclise sunar. *Olağanüstü hal ilan edebilir.	*Kanunları yayımlar. *Kanunları teker teker görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. *Kanunların, TBMM iç tüzüğünün Anayasaya şekil ya da esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Hakimler Savcılar Kurulunun 4 üyesini doğrudan atar. *Üst düzey kamu görevlerini atar, görevlerine son verir. *Anayasa Mahkemesine 12 üye seçer. *Danıştaya üye seçer. *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini atar.

6. POLONYA

Polonya Cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan, eşit ve genel oy ilkeleri çerçevesinde gizli oyla seçileceği düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanının görev süresi 5 yıldır ve bir kez daha seçilebilir.

6.1. İlimli Yarı Başkanlık

Polonya Cumhurbaşkanı Hükümetin oluşturulması sürecinde güçlü yetkilerle donatılmıştır. Ancak kendisine hükümeti ya da başbakanı ve diğer bakanları görevden alabileceği bir anayasal yetki verilmemiştir. Dışişlerinde devletin temsilcisidir. Uluslararası anlaşmaları onaylar ya da fesheder ve bunları meclise bildirir. Diğer ülkelere Polonya Cumhuriyeti'nin temsilcilerini atar ve geri çağırır. Cumhurbaşkanı Polonya Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin başkomutanıdır.

Güvenoyu alamama ve bütçe yasaının hazırlanamaması durumunda Cumhurbaşkanı, meclisi feshedebilir. Anayasa değişiklikleri için kanun teklif etme yetkisi vardır. Kanunu onaylamadan Anayasa Mahkemesine uygunluk için başvuru hakkı vardır. Yine veto hakkı da mevcuttur. Karşı imza olmadan; yargıçları, Yüksek Mahkeme Başkanını, Anayasa Mahkemesi Başkanını, Merkez Bankası Başkanını atar.

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

*Polonya-Türkiye Yetki Karşılaştırması

	SEÇİLME USULÜ	YÜRÜTME	YASAMA	ATAMA YETKİLERİ
POLONYA (YARIBAŞKANLIK SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler iki türlü yapılır.	*Hükümeti, başbakanı ve diğer bakanları görevden alma yetkisine sahiptir. *Meclisi feshetme yetkisi vardır.(Güvenoyu alınamadığında ve bütçe yasası hazırlanamadığında)	*Anayasa değiştirmek için kanun teklif edebilir. *Anayasa mahkemesine başvurmadan veto etme yetkisi vardır. *Yürürlüğe girmiş kanun için Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Başbakan *Yargıçlar *Yüksek Mahkeme Başkanı *Anayasa Mahkemesi Başkanı *Danıştay Başkan Yrd. *Merkez Bankası Başkanı *Başbakanın önerdiği bakanlar
TÜRKİYE (CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek türlü yapılır.	*Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar, görevine son verir. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Belirli konularda "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" çıkarabilir. *Bütçeyi hazırlar ve meclise sunar. *Olağanüstü hal ilan edebilir.	*Kanunları yayımlar. *Kanunları teker teker görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. *Kanunların, TBMM iç tüzüğünün Anayasaya şekil ya da esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Hakimler Savcılar Kurulunun 4 üyesini doğrudan atar. *Üst düzey kamu görevlerini atar, görevlerine son verir. *Anayasa Mahkemesine 12 üye seçer. *Danıştaya üye seçer. *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini atar.

7.ARJANTİN

Arjantin Anayasası'na göre ulusun yürütme gücü "Arjantin ulusu başkanı" na (Presidente de la Nación Argentina) aittir. Başkanın seçilme ehliyeti, görev süresi ve seçilme usulüne ilişkin hükümler Anayasa'nın 87-98. maddeleri arasında sıralanmıştır. Bu hükümlere göre, başkan (ve yardımcısı) dört yıl için doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Başkan art arda iki kere seçilebilir. En az bir dönem araya girdikten sonra tekrar seçilmesi mümkündür.

Başkan, hem devletin hem hükümetin başıdır. Bakanlar kurulu başkan tarafından atanır. Başkana kararlarında yardımcı olma işlevini yerine getiren kabinenin başında başbakan bulunur. Başkanın herhangi bir nedenle görevini yapamaması durumunda, başkan yardımcısı bu yetkiyi üstlenir. Yardımcının da görev yapamaması durumunda Kongre geçici olarak yetkiyi kullanacak kişiyi seçer. Bakanlıklar dışında devlet teşkilatı içinde yer alan ve başkanın kontrolünde çalışan önemli kurumlar mevcuttur. Bunlar Genel Sekreterlik, Devlet İstihbarat Sekreterliği, Hukuk ve Teknik Sekreterliği, Genelkurmay, Kültür Müsteşarlığı ile Uyuşturucu Bağımlılığı ve Kaçakçılığını Önleme Sekreterliği'dir. Bunların haricinde Başkanlık

Sekreterliği, Siyasi Analiz Bürosu, Teknik Yardım Bürosu, Özel Sekreterlik, Yardımcı Sekreterlik, Stratejik Araştırma ve Değerlendirme Bürosu gibi yardımcı kurumlar başkana bağlı olarak çalışmaktadırlar.

7.1. Yasama Sürecinde Etkin Başkan

Yasama yetkisinin yürütmeye devredilemeyeceğine dair anayasal ilkeye rağmen, yine Anayasa'nın 76'ncı maddesinde belli şartlar altında istisnaya yer verilmiştir. Bu istisnalar başkanın yasama fonksiyonunun ortağı edilmesi anlamına gelmektedir. Başkanın bu istisnayı kendi tanımladığı koşullarda kullanması istisnanın istismarına yol açmakta ve başkanı yasama fonksiyonunun aktif kullanıcısı haline getirmektedir. Başkan yasama yılının başında Kongrenin açılışında ulusal durum hakkında bilgi vermek üzere konuşur. Başkan Kongrenin çalışma süresini uzatabilir ve olağanüstü toplantı çağrısında bulunabilir. Bu tür yetkiler başkanın yasama fonksiyonunun gerçekleşmesi sürecine müdahil olması anlamına gelmektedir.

Arjantin'de başkanlar partilerinin tartışmasız liderliğini de yürütmektedir. Ülkede siyasi sadakatin kurumsal görevlerin üzerinde tutulması parlamenterlerin başkana itaatkâr bir tutum içine girmesine yol açmaktadır. Parti disiplini özellikle partinin iktidarda olduğu zamanlar güçlenmekte ve başında başkanın bulunduğu parti kurmaylarının etrafında güç temerküzü meydana gelmektedir. Aynı neden milletvekillerinin seçmenle ilişkisinin kısıtlanmasına ve parlamentodaki rolünün zayıflamasına da yol açmaktadır.

Anayasa'ya göre kanun teklifinde bulunan kişi başbakanıdır. Ancak Arjantin'in genel siyasal-anayasal sistemi ile birlikte bakıldığında bu yetkinin fiilen başkanda olduğu görülür. Bu haliyle yasama inisiyatifini kullanmada yasama organına ortak olan merci başbakan değil, başkanın kendisidir. Ancak başbakanın teklifi sunması resmi bir usul olarak benimsenmiştir. Yürütmenin yasama inisiyatifinde bulunması klasik başkanlık sisteminde görülmeyen bir uygulamadır.

Başkana eyaletlerle ilgili verilen yetkiler de önemlidir. Eyaletlerin, kamu gelirlerinin toplanması ve dağıtımında sahip olmaları beklenen klasik özerklikleri başkan lehine zayıflatılmıştır. Anayasa değişikliğinde bu güç dengesini değiştirmeye ve düzeltmeye yönelik bir kanun çıkarılması öngörüldüğü halde kanun parlamentoda kabul edilememiş ve 80'lerde cari olan sistem devam etmiştir. Eyaletlerin başındaki valiler görece güçlü bir konuma sahip olmakla birlikte, vergi gelirlerinin dağıtımının düzenlenmesi konusunda fiilen başkana bağlı oldukları için, eyaletlerde çoğulculuk ve federalizm tam manasıyla gerçekleşmemektedir.

Yürütmenin elindeki mali enstrümanlardan biri olan örtülü ödenekler başkanın gücünü genişletmektedir. Örtülü ödenek uygulaması 1955-1956'da çıkarılan iki gizli kararname ile başlatılmıştır. 1969'da çıkarılan Gizli Kararname Kanunu ile bu kararnameler onaylanmıştır.

Bu kararnameler uyarınca yürütme, yayımlanmayan ve parlamento tarafından denetlenemeyen düzenlemeler yapabilmektedir. Zamanla istihbarat teşkilatı ve savunma, içişleri, dışişleri ile Kongre de örtülü ödenek kullanma yetkisine kavuşmuşlardır. Özellikle seçim dönemlerinde bu ödeneklerin hacminin büyümesi bunların meşruiyetini iyice kuşkululu hale getirmiştir. Başkanın gücünü artıran bütçeye ilişkin diğer bir yetki, Kongrenin başbakana bütçede değişiklik yapma yetkisini vermesidir. Kongre 2001'de yaşanan ekonomik bunalım koşullarında, başbakana bütçede değişiklik yapma yetkisi vermiştir. 2006'da çıkarılan bir kanunla bu yetki sürekli hale getirilmiş, kanun ile bütçe değişikliği halinde sadece örtülü ödenekteki artışların Kongre tarafından denetlenmesini benimsenmiştir.¹

7.2. Fazla Kullanılması Durumunda Sisteme Zarar Verebilir: Kısmi Veto

Başkanın klasik başkanlık sisteminde olduğu üzere, veto yetkisi bulunmaktadır ve Kongre bu vetoyu her iki meclisin üçte iki çoğunluğuyla aşabilmektedir. Demokrasiye geçişin sağlandığı 1983'ten 2007'ye kadarki 24 yıllık sürede Arjantin Kongresi 3258 kanun çıkarmış, bunlardan 362'si başkan tarafından veto edilmiş; Kongre bunlardan 42'sinde başkanın vetosunu aşarak kanunu çıkarmıştır.102 Alfonsin döneminde 49, Menem'in ilk döneminde 106, ikinci döneminde 89, De la Rúa döneminde 44, Duhalde döneminde 35 ve Nestor Kirchner döneminde 37 veto gerçekleşmiştir.

Demokratik yönetimlerde tartışma konusu olan "kısmi veto" nun varlığı önem arz etmektedir. Kısmi başkanlık vetosu, başkanın çıkarılan kanunların yalnızca belli hükümlerini veto edebilmesi yetkisi olup bu yetki genellikle harcamaya ilişkin kanunlarda kullanılmaktadır. Kısmi veto uygulaması, 1946'ya kadarki 84 yıl boyunca sadece 10 kere görülmüşken 1946 yılından itibaren daha sık görülmeye başlamıştır. Uygulama Alfonsin döneminde 12 kere görülürken Menem döneminde iyice yaygınlık kazanmış, 1989 ile 1995 arasındaki birinci dönemde 61 kısmi veto gerçekleşmiştir. 1983-2007 arasında Kongre, tamamı veto edilen kanunların %20'sini aşma girişiminde bulunmuş ve %14'ünde başarılı olmuştur. Kısmi vetoların ise %14'ünde aşma girişimi olmuş ve %9'u başarılı olmuştur. Bu durum başkanın kısmi vetolarda Kongre aritmetiğini düşündüğünü ve kısmi vetoyu buna göre yaptığını böylece Kongre çoğunluğunu bozabildiğini göstermektedir.

¹ Argentina", ABD Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26516.htm>, Erişim: 22.052017

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

*Arjantin-Türkiye Yetki Karşılaştırması

	SEÇİLME USULÜ	YÜRÜTME	YASAMA	ATAMA YETKİLERİ
ARJANTİN (BAŞKANLIK SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *Üst üste iki defa seçilebilir. (Araya bir dönem girmesi şartıyla tekrar seçilebilir.) *Seçimler iki türlü yapılır.	*Bakanları ve büyükelçileri atayabilir, görevden alabilir. *Başkanlık Kararnamesi çıkarabilir.(Düzenleyici olması koşulu ile.) *Uluslararası anlaşmaları imzalayabilir. *Meclisinn görevden aldığı kişiler hariç federal yargıya tabi suçluların cezasını affe debilir.	*Medise kanun teklifi sunabilir. *Yasaları veto edebilir. *Kanunların yürütülmesi için gerekli düzenleyici metinleri çıkarır. *Bütçede değişiklik yapma yetkisi vardır.	*Anayasa tarafından düzenlenmemiş görevlileri atar. *Başkanlık sekreteri ve bağlı sekreterliklerin yöneticilerini atar. *Yüksek Mahkeme Üyelerini ve Federal Mahkeme Üyelerini senatonun onayı ile atar.
TÜRKİYE (CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek türlü yapılır.	*Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar, görevine son verir. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Belirli konularda "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" çıkarabilir. *Bütçeyi hazırlar ve meclise sunar. *Olağanüstü hal ilan edebilir.	*Kanunları yayımlar. *Kanunları teker teker görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. *Kanunların, TBMM iç tüzüğünün Anayasaya şekil ya da esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Hakimler Savcılar Kurulunun 4 üyesini doğrudan atar. *Üst düzey kamu görevlerini atar, görevlerine son verir. *Anayasa Mahkemesine 12 üye seçer. *Danıştaya üye seçer. *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini atar.

8.BREZİLYA

Brezilya'da Başkanın görev süresi 4 yıldır. Bu süre, başkanın seçildiği yılı takip eden Ocak ayının birinci gününde başlar. Başkan en fazla iki dönem görev yapabilir. 1988 Anayasası ile güçlü bir başkanlık kurgulanmıştır. Bu çerçevede başkana birçok yetki tanınmıştır.

8.1.Yasama Yürütmenin Baskısı Altında: Kararname Çıkarma Yetkisi ve İvedilik Talebi

Devlet başkanı yasama sürecinde son derece etkin bir konumdadır. Başkanın önemli anayasal yetkileri vardır. Kararname çıkarma yetkisi son derece güçlü bir yetkidir. Bunun sebebi, parlamentoyu yeni bir uygulama ile o uygulama reddedildiğinde ortaya çıkacak sonuç arasında bir seçim yapmaya zorlamasıdır. Bu yetki parlamentonun onayına ihtiyaç duymaksızın başkanın tek başına uygulayamayacağı bir yetki gibi görünse de; düzenlemelerin

derhal yürürlüğe girmesi ve kararnamenin iptalinin doğuracağı işlemi geri alma maliyetlerinin yüksekliği parlamentonun bu kararları iptal etme konusunda mutlak bir serbestlik içinde davranmasını engellemektedir. *Jose Sarney* (1985-1990) ve *Fernando Collor* (1990-1992) para birimi değişiklikleri ve ekonomik reformları gerçekleştirirken bu yetkiyi kullanmışlardır. Başkanlar kararname çıkarırken, yasama organında gerekli çoğunluğu sağlamamış olsalar bile bu düzenlemelerin reddedilmesinin doğurabileceği negatif sonuçları göze alamayan Kongre bunları reddetmemiştir. Kararname çıkarma yetkisi, hemen yürürlüğe girmesi sebebiyle başkana (geçici bir süre için, Kongrenin onayı şart olsa da) yasama yetkisi vermektedir. Ayrıca bu yetkiyle başkan Kongrenin gündemine de hâkim olmaktadır. Kararname üzerinde Kongre 45 gün içinde bir işlemde bulunmazsa kararname, otomatik olarak yasama gündemine en üst sıradan girmektedir.

Başkanların kanunları kısmen veya tamamen veto etme yetkileri vardır. Kısmi vetoda başkan, kanunun veto etmediği kısımlarını yayımlayıp veto ettiği kısmını yeniden görüşülmek üzere Kongreye gönderebilir. Kongre; üye tamsayısının salt çoğunluğuyla, meclislerin ortak oturumunda, vetoyu aşabilir. Tam veto daha sık Kullanılmakla birlikte kısmi veto başkana daha esnek davranabileceği bir alan sağlamaktadır. 1988-2013 döneminde toplam 1.091 tam ve kısmi veto kullanılmıştır. 1988 Anayasası ile vetonun aşılması nispeten kolaylaştırılmış olmasına rağmen Kongre bu yetkisini çok da sık kullanmamaktadır. Bu da üyelerin çoğunluğunun, birlikte hareket etme maliyetine katlanmak yerine statükonun sürmesine itiraz etmedikleri şeklinde açıklanmaktadır. Doğal olarak bu da vetoyu güçlü bir araç haline getirmektedir.

Başkanın elindeki önemli bir araç da münhasıran başkana tahsis edilmiş yasama alanları ve bütçenin kullanımıyla ilgili yetkililerdir. Anayasa'ya göre askeri, idari, mali ve yargısal bazı konularda kanun teklif etme yetkisi yalnızca başkana aittir. Bütçe kanunu başkan tarafından Kongreye sunulmaktadır.

Kongre, bütçe tasarısı üzerinde değişiklik yapma yetkisine sahip olsa da bu değişiklikler yine yürütme tarafından hazırlanan çok yıllık bütçe planı ve bütçe kanununda belirtilen rehber ilkelerle uyumlu olmak zorundadır. Ayrıca, Kongre bütçe gelirlerinin aşılmasına neden olacak giderleri onaylayamaz. Başkanın bütçeyle ilgili bu yetkileri, siyasi ve mali kaynakları dağıtma serbestliğini de içermektedir. Bütçe kanununu Kongreye sunma yetkisi başkanıdır; ancak, milletvekilleri de değişiklik önermeleri sunabilirler. Bununla birlikte bütçe tahsisatlarını değiştirecek bu önergelerden hangilerinin kabul edileceğine yürütme/başkan karar vermektedir.

Yürütmenin yasama üzerindeki etkisini artıran yetkilerden birisi de ivedilik talebidir. İktüzüğün 56'ncı maddesine göre tasarı için ivedilik talebinde bulunulduğunda, komisyon tasarımı inceleyip genel kurula göndermesi için iki toplantı yapabilir. Verilen bu süre kısıtlı olduğu için; komisyonlar pratikte ivedilik talebinde bulunulan tasarıları görüşmeden doğrudan genel kurula göndermeyi tercih etmektedirler. İktüzüğün 54'üncü maddesine göre bu yetkiyi başkanın yanında; Meclislerin Danışma Kurulu üyelerinin üçte ikisi, meclislerin üye tamsayısının üçte biri, ilgili komisyon üyelerinin üçte ikisi kullanabilmektedir. Brezilya tarihinde şimdiye kadar suçlandırmayla karşı karşıya kalan tek Başkan 1988 Anayasası döneminde seçimle gelen ilk başkan olan Fernando Collor de Mello'dur. Collor hakkındaki yolsuzluk suçlamalarını kardeşi Pedro Collor yapmıştır. Pedro Collor, Fernando Collor'un siyasi kampanya mali işler sorumlusu ve arkadaşı Paulo Cesar Farias'ı başkanın bilgisi dâhilinde kampanya fonlarını şahsi menfaatleri için kullanmakla, rüşvet ve yolsuzluk yapmakla suçlamıştır.

8.2.Yargıda Yarı Yarıya Etkinlik

Sistemin genel işleyişi açısından Federal Yüce Mahkeme kilit noktada bulunmaktadır. Yüce Mahkeme üyelerini yasama ve yürütme birlikte belirlemektedir. Bununla birlikte, üyeler 70 yaşında emekli oldukları için her bir başkanın atadığı üye sayısı oldukça sınırlıdır. Bu da yürütmenin mahkemenin kompozisyonunu tamamen değiştirmesini neredeyse imkansız hale getirmekte, mahkemenin kompozisyonu yavaş bir değişim göstermektedir. Ayrıca 1988 Anayasası ile yargı erkinin kendi bütçesini belirlemesi ve alt düzey hâkimleri üst mahkeme hâkimlerinin belirlemesinin öngörülmüş olması da yürütmenin yargı üzerindeki etkisini azaltmaya ve yargı bağımsızlığını sağlamaya yönelik önlemler olarak değerlendirilebilir. Yargı, yürütme ve yasamadan teorik düzeydeki bağımsızlığını verdiği bazı anayasaya aykırılık kararları ile ortaya koymuştur. Örneğin yürütmenin son derece önemli bulduğu bazı düzenlemeler hakkında Yüce Mahkeme yürütmenin istediğinin aksine kararlar vermiştir. Mesela *Cardoso* Hükümeti zamanında sosyal güvenlik açıklarını kapatmak için emeklilerin de vergilendirilmesini öngören bir düzenleme büyük bir çaba sonucunda Kongreden geçirilmiştir. Bununla birlikte, emeklilerin vergilendirilmesi kazanılmış hakların ihlali anlamına geldiği için Yüce Mahkeme düzenlemenin anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Bu iptal kararı üzerine, başkan anayasayı değiştirerek Yüce Mahkemenin kararını baypas etmekle tehdit etmiş ve yargı, yürütmenin hoşuna gitmeyen bir karar verdiğinde daha önce de yapıldığı gibi yargı vesayeti gibi kavramlardan bahsedilmeye başlanmıştır.

Bununla birlikte, *Cardoso* Hükümeti yalnızca tehdit etmekle kalmış ve herhangi bir değişiklikte bulunmamıştır. *Lula* Hükümeti, *Cardoso* Hükümetinin gerçekleştiremediği

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

değişikliğin benzerini yargı organı için belli istisnalar yaparak ve yeni atadığı üç yargıcın desteğiyle geçirmeyi başarmıştır.

*Brezilya-Türkiye Yetki Karşılaştırması

	SEÇİLME USULÜ	YÜRÜTME	YASAMA	ATAMA YETKİLERİ
BREZİLYA (BAŞKANLIK SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek türlü yapılır.	*Yürütmenin tam ve tek başıdır. *Üst düzey yetkilileri ve bakanları tayin eder. *Belirli konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir. *Federal müdahale kararname çıkarabilir. *Başkanlık kararname çıkarabilir. (Anayasada belirtilen durumlarda.)	*Yasa yapma yetkisine direk olarak katılamaz. *Yasaları veto etme yetkisine sahiptir. *Senatonun onayıyla uluslararası anlaşma yapar. *Bütçe Kanunu tasarısını Kongre'ye sunar.	*Kuvvet komutanlarını atar. *Senatonun onayıyla Federal Yüce Mahkeme ve diğer yüksek mahkemelerin hakimlerini atar. *Cumhuriyet Başsavcısını atar. *Federal Sayıştay üyelerini atar. *Cumhuriyet Konseyi üyelerini atar.
TÜRKİYE (CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek türlü yapılır.	*Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar, görevine son verir. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Belirli konularda "Cumhurbaşkanlığı Kararname" çıkarabilir. *Bütçeyi hazırlar ve meclise sunar. *Olağanüstü hal ilan edebilir.	*Kanunları yayımlar. *Kanunları teker teker görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. *Kanunların, TBMM iç tüzüğünün Anayasaya şekil ya da esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Hakimler Savcılar Kurulunun 4 üyesini doğrudan atar. *Üst düzey kamu görevlerini atar, görevlerine son verir. *Anayasa Mahkemesine 12 üye seçer. *Danıştaya üye seçer. *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını ve vekilini atar.

9.ŞİLİ

Şili'de başkanlığa aday olabilmek için Şili topraklarında doğmuş olmak, Şili vatandaşlığına sahip olmak ve 40 yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir. Şili'de başkan yardımcılığı makamı bulunmamaktadır. Şili'de başkanın görev süresi dört yıldır ve anayasaya göre iki dönem üst üste seçilme hakkı bulunmamaktadır. Brezilya'da olduğu gibi ancak bir dönem ara verdikten sonra ikinci kez seçilebilir. Şili'de başkan doğrudan halk tarafından seçilir ve 1980 Anayasası gereğince ilk turda oyların mutlak çoğunluğunu elde eden aday başkan seçilmiş olur. Mutlak çoğunluk elde edilemediği takdirde en çok oy alan iki aday arasında ikinci tur seçim gerçekleştirilmektedir. İkinci turda oyların çoğunluğunu alan aday başkan seçilmiş olur.²

² Şili Anayasası, m. 25.

Şili’de yürütme organı başkan, 21 adet bakanlık ve başkana bağlı bakanlık düzeyindeki devlet organlarından oluşmaktadır. Başkan hem devletin hem de hükümetin başkanıdır, aynı zamanda da başkomutan sıfatı taşımaktadır. Başkan yardımcısı ve “başbakan” makamlarının bulunmadığı Şili’de başkan, kabineyi oluşturan bakanları atama ve görevden alma noktasında tek merciidir. Bakanlar başkanın danışmanı konumundadır ve sadece başkana karşı sorumludurlar. Bakanlar Kongreyi oluşturan Temsilciler Meclisi ve Senatodaki oturumlara katılabilir ve düşüncelerini dile getirebilirler, ancak oy veremezler. Başkana bağlı devlet kurumları arasında Genel Muhasebe Ofisi, Ulusal Kadın Hizmetleri Ofisi, Kültür ve Sanat Konseyi ve Genelkurmay Başkanlığı gibi kurumlar yer almaktadır.

9.1.Yürütmede Başkana Tam Yetki

Şili’de devlet başkanı, yürütmeye ilişkin yetkileri dikkate alındığında olağanüstü hâl ilan etme yetkisinin yanı sıra, olağanüstü dönemlerde siyasi özgürlükler, haberleşme hürriyeti ve sendikal özgürlükleri kısıtlamak gibi geniş yetkilerle donatılmıştır. Benzer bir şekilde ülke güvenliğinin sağlanması için kara, hava ve deniz kuvvetlerini komuta etmek ve dağıtmak yetkisi de başkanın yetkileri kapsamındadır. Dolayısıyla savaş ve seferberlik halinde başkomutanlık görevini üstlenmekte ve Ulusal Güvenlik Konseyi’nin görüşünü aldıktan sonra savaş ilan edebilmektedir. Başkanın Senato ve Temsilciler Meclisi üyeleri dışındaki tüm suçları bağışlama yetkisi bulunmaktadır. Ülke çıkarları doğrultusunda dış politikada yabancı devletlerle ilişkileri yürütme yetkisi bulunan başkan, bu bağlamda uluslararası antlaşmalar da imzalayabilmektedir.³

Ayrıca, kamu gelirlerinin toplanması ve kamu yatırımlarını gözetmek de başkana finansal anlamda tanınan geniş yetkilerden bazılarıdır. Başkan, anayasanın kendisine verdiği yetkiyle devlet hazinesini denetleyen kişiyi atama hakkına sahiptir. Kamu gelirlerinin uygun bir şekilde dağıtımını gözetme yetkisine sahip olan başkan, doğal afet, savaş, iç karışıklık ve ulusal güvenliğinin tehlikede olduğu durumlarda ihtiyaç dâhilinde yıllık bütçenin yüzde 2’sini Kongreye sunmadan yalnızca bakanların imzasıyla kullanma hakkına da sahiptir.

9.2.Yasamada Geniş İmtiyazlar

Şili’de 1980 Anayasası, başkanın sahip olduğu imtiyazları daha da genişletmiş, başkanın yasa teklifi sunma yetkisi bulunan alanlara ekonomi ve sosyal politika alanlarını da eklemiştir. Böylece, diktatörlük sonrası Şili’de devlet başkanı en önemli yasama aktörü haline gelmiştir. Bu şartlarda, 1990’lardan itibaren kabul edilmiş olan yasaların çoğu yürütme erki tarafından yasa teklifi olarak Kongreye sunulmuş olan yasalardır. Kongreye kıyasla kurumsal

³ Şili Anayasası, m. 37.

ve teknik imkânlardan yararlanma konusunda daha avantajlı bir konumda bulunan yürütme, bu bilgi avantajını yasama platformunda da lehine çevirmeyi başarmıştır.

Bir diğer husus ise başkanın yasallaşmasını arzuladığı belli tasarımlara yönelik acillik dereceleri belirleyebilme yetkisidir. Buna göre, Kongre 60, 10 veya 3 gün içerisinde ilgili yasa tekliflerini görüşmek mecburiyetindedir. Yasa tekliflerinin yasallaşması için Kongrede yer alan her iki meclisin ve akabinde de başkanın onayına ihtiyaç duyulması da son derece önem arz etmektedir. Başkan ve Kongre arasında olası bir uyuşmazlıkta ise başkan referandum çağrısı yapabilmektedir. Temsilciler Meclisi ve Senato arasındaki görüş farklılıkları ise bir uzlaştırma komisyonunun kurulmasıyla aşılmaktadır.

1989'da gerçekleşen anayasa reformu ile birlikte başkan, Anayasa'nın belirlediği konularda Kongrenin yetki devri ile KHK çıkartabilmektedir. Fakat bu kararname sadece belli başlı konularda çıkarılabilmektedir ve geçerlilik süreleri de en fazla bir yıl ile sınırlıdır. Ayrıca, Anayasa'nın 32. maddesinin öngördüğü üzere başkan başka yetkilere de sahiptir. Örneğin, başkanın kanunların yapım aşamasında anayasayla uyumlu olup olmadıklarını denetlemek ve kanunları onaylamak ve yayımlamak gibi yetkileri bulunmaktadır. Bununla birlikte yasama erkini temsil eden her iki meclise gerekçesini belirtmek kaydıyla "soru" sorabilmektedir. Yine, Şili'de bütçe kanunundaki değişiklikler ve ülkenin idari ve siyasi bölünmesini değiştirecek kanunlar gibi belli başlı konularda sadece başkan kanun teklif etme yetkisine sahiptir.

Şili'de başkanın veto yetkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla, her iki meclis tarafından kabul edilen yasa teklifini kendi yorumlarını da ekleyerek teklifin ilk olarak sunulduğu meclise geri iade edebilmektedir. Başkanın veto ettiği yasa tekliflerini Kongre, yalnızca üçte iki oy çoğunluğu ile geçersiz hale getirebilmektedir

Şili'de partili başkanlık sistemi bulunmamaktadır. Başkanın başkanlık seçiminden sonra partisizle resmi ilişkisi sona ermektedir. Ancak bununla birlikte Şili'de güçlü parti yapılarının varlığı nedeniyle başkanın partisizle ilişkisi başkan seçildikten sonra da farklı şekillerde devam etmektedir. Şili'de günümüzde Kongre, ağırlıklı olarak ideolojik skalada merkezde yer alan *Hristiyan Demokrat Parti* (PDC), muhafazakâr *Bağımsız Demokratik Birlik* (UDI) ve solcu *Sosyalist Parti* (PS) vekillerinden oluşmaktadır. 2014'te ikinci kez göreve gelen Şili Devlet Başkanı Michelle Bachelet ise *Sosyalist Parti*'dendir.

Şili'de bütçe başkan tarafından hazırlanır ve Kongre 60 gün içerisinde bütçe teklifini görüşmek mecburiyetindedir. Bütçe 60 gün içerisinde Kongre tarafından onaylanmazsa,

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

kabul edilmiş sayılır. Kongrenin ayrıca bütçe giderlerini arttırma ve harcamalar arasında bir transfer gerçekleştirme yetkisi bulunmamaktadır.

Kamu gelirlerinin toplanması ve kamu yatırımlarını gözetlemek de başkana finansal anlamda tanınan geniş yetkilerden bazılarıdır. Başkan anayasanın kendisine verdiği yetkiyle devlet hazinesini denetleyen kişiyi atama hakkına sahiptir

Devlet başkanı, Yüksek Mahkeme ve temyiz mahkemesinin teklifi üzerine temyiz mahkemesi üye ve savcılarını, kendi kontenjanına ayrılmış olan Anayasa Mahkemesi üyelerini, baro ve temyiz mahkemesinin aday göstereceği üyeleri Senatonun onayı ile atamaktadır.

Şili’de Anayasa Mahkemesi toplamda 10 üyeden oluşmaktadır. Bunların üçü devlet başkanı tarafından atanmaktadır. Başta başkan olmak üzere ilgili kurumların talebi üzerine Yüksek Mahkeme üyeleri de görevden alınabilir. Bunun için çoğunluk oyu gerekmektedir.

*Şili-Türkiye Yetki Karşılaştırması

	SEÇİLME USULÜ	YÜRÜTME	YASAMA	ATAMA YETKİLERİ
ŞİLİ (BAŞKANLIK SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *Üst üste iki defa seçilebilir. (Araya bir dönem girmesi şartıyla tekrar seçilebilir.) *Seçimler tek turlu yapılır.	*Bakanları ve büyükelçileri atayabilir, görevden alabilir. *Uluslararası anlaşmaları imzalayabilir. *Senato ve Temsilciler Meclis üyeleri dışındaki tüm suçluların cezasını affedebilir.	*Meclise kanun teklifi sunabilir. *Yasaları veto edebilir. *Başkan en önemli yasama aktörüdür. *Bütçede değişiklik yapma yetkisi vardır. *Kongreyle arasında bir sorun çıkarsa referandum çağrısı yapabilir.	*Kendisine bağlı kurumların yöneticilerini atar. *Genelkurmay Başkanını atar. *Yüksek Mahkeme Üyelerini, Temyiz Mahkemesi Üyelerini ve Anayasa Mahkemesi üyelerini senatonun onayı ile atar. *Devlet hazinesini denetleyen görevliyi atar.
TÜRKİYE (CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ)	*Doğrudan halk tarafından seçilir. *İki kez üstüste seçilebilir. *Seçimler tek turlu yapılır.	*Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar, görevine son verir. *Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. *Belirli konularda "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" çıkarabilir. *Bütçeyi hazırlar ve meclise sunar. *Olağanüstü hal ilan edebilir.	*Kanunları yayımlar. *Kanunları teker teker görüşülmek üzere meclise geri gönderebilir. *Kanunların, TBMM iç tüzüğünün Anayasaya şekil ya da esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa mahkemesine başvurabilir.	*Hakimler Savcılar Kurulunun 4 üyesini doğrudan atar. *Üst düzey kamu görevlerini atar, görevlerine son verir. *Anayasa Mahkemesine 12 üye seçer. *Danıştaya üye seçer. *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini atar.

10. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Son yıllarda dünya genelinde parlamenter sistemin aksaklıklarından şikayetçi olan ya da dezavantajlarının avantajlarından fazla olduğunu öne süren görüşler artmaktadır. Bu hususta kimi ülkeler yönetim sistemini değiştirmekte, kimi ülkeler de parlamenter sistemin aksaklıklarını gidermeye yönelik icraatlar yapmaktadır. Türkiye de bu ülkelerden biridir. Yapılan Anayasa değişikliği çerçevesinde sistemde önemli değişiklikler olmuş, başkanlık sistemine doğru bir evrilme gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanının yetkileri özellikle yürütme hususunda artırılmış, Cumhurbaşkanı devletin ve yürütmenin başı konumuna getirilmiştir. Son yıllarda devam eden sistem ve verilen yetkinin fazla olduğu tartışmaları ekseninde seçilen ülkeler ile yapılan karşılaştırmalarda yetki bakımından birçok farklılık ortaya çıkmıştır.

Başkanlık sisteminin en güçlü ve doğru uygulayıcısı olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri, kuvvetler ayrılığı ilkesini net bir şekilde uygulamakta ve çizilen sınırlar başkan ve senato tarafından aşılmamaktadır. Özellikle yürütme konusunda başkan tek yetkili olmakla birlikte, yasama hususunda senatonun etkinliği ön plana çıkmaktadır. Sınırların aşılmamasının sebebi ise mükemmele yakın bir denge mekanizmasının işliyor olmasıdır. Aynı şekilde başkanlık sistemiyle yönetilen Meksika, Arjantin ve Şili'ye baktığımızda bu durumların tersi olguları görmekteyiz. Başkan sınırlı konular hariç olmak üzere neredeyse her alana müdahale edebilmekte ve karar alabilmektedir. Kendisinden sonra gelecek adayı bile seçebilmekte, parti kanadıyla meclisi manipüle edebilmektedir. Buradaki asıl sorun ise bir fren ve denge mekanizmasının olmayışıdır. Görülmektedir ki böyle bir mekanizma olmadan işleyiş suistimal edilebilmektedir.

Cumhurbaşkanı ve Başbakanın birlikte çalıştığı yarı başkanlık sistemiyle yönetilen Fransa'ya bakıldığında, sistemin özellikle Cumhurbaşkanı etrafında şekillendiğini görmekteyiz. Özellikle Cumhurbaşkanının sahip olduğu tek taraflı fesih yetkisi, yasamanın kolaylıkla işlevsiz kalmasına olanak sağlamaktadır. Cumhurbaşkanı ve Başbakan farklı partilerden olduğu zaman sistem kilitlenmekte, karar almak güç hale gelmektedir. Üstelik Cumhurbaşkanı Başbakanı istediği gibi atayabilmekte, bu atamanın niteliği ile alakalı herhangi bir madde bulunmamaktadır. Yani Başbakanlık kurumu işlevsiz hale gelmektedir. Gerçekten de Fransa Cumhurbaşkanı, pek çok üstün yetki ile donatılmıştır.

En nihayetinde, karşılaştırmaların en önemli sonucu, mevcut sistemin denetlenmesi ve sınırların korunması gerektiğidir. Bakıldığı zaman Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkileri hem Latin Amerika ülkeleri hem de Fransa ile karşılaştırıldığında oldukça sınırlı ve yumuşak kalmaktadır. Yeni sistemin Türkiye'ye neler getireceğini, başarısını-başarısızlığını görebilmek için uygulamaya geçilmesinin beklenmesi gerekmektedir.

11. KAYNAKÇA

“Amerika Hakkında: Amerika Birleşik Devletleri Anayasası”, <http://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf>, Erişim: 20.05.2017

ABD Ankara Büyükelçiliği, “Amerikan Hükümetinin Ana Hatları”, <http://www.usembankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Hukümet.htm#b1>, Erişim: 19.05.2017

ABD Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, “Argentina”, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26516.htm>, Erişim: 20.05.2017

ABDULHAKİMOĞULLARI, Erdal; *Başkanlık Sistemi – Şili*, AK Parti AR-GE Başkanlığı, Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri, Ankara: 2013, s. 200-201.

Arjantin Anayasası, https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/anayasa_calismalari.pdf, Erişim:21.05.2017

BAL, Tuncer; Meksika Başkanlık Sistemi ve Türkiye, <http://www.tuicakademi.org/index.php/bolgeler/guney-amerika/4705-meksikabaskanlik-sistemi-ve-turkiye-tuncer-bal>, Erişim Tarihi:22.05.2017

Brezilya Anayasası, <https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/brezilya.pdf>, Erişim:20.05.2017

CIA İnternet Sitesi, “Argentina”, <https://www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/geos/ar.html>, Erişim: 21.05.2017

Dünya Bankası, “Brazil Overview”, <http://www.worldbank.org/en/country/brazil/overview>, Erişim: 23.05.2017

Europa World Plus İnternet Sitesi, <http://www.europaworld.com/pub/entry/EE000260>, Erişim:23.05.2017

GÜLER, Birgül Ayman vd., *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, Ankara, AÜSBF Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2004

KARAMUSTAFAOĞLU, Tunçer; *Yasama Meclislerini Fesih Hakkı*, AÜHF Adalet Yüksekokulu Yayınları, Ankara, 1982, s. 119

KUZU, Burhan, *Her Yönü ile Başkanlık Sistemi*. İstanbul, BKY, 2012.

SANDER, Oral; *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918’e*, Ankara, İmge Kitabevi, 2007

Sartori, Giovanni; *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*, Çev. Ergun Özbudun, Yetkin Yayınları, Ankara, 1997

SEVİNÇ, Murat; “Amerikan Yüce Mahkemesi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 51, Sayı 1, 1996

ŞENCAN, Hüdayi; “ABD’de Hükümet Kapatma”. *Bilgi Notu*, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, Ekim 2013.

Şili Anayasası, <https://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/02/Şili-Ülke-Raporu-Şubat-2016.pdf>, Erişim:21.05.2017

1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

GÜNCEL TARTIŞMALAR EKSENİNDE YETKİ KARŞILAŞTIRMASI: ABD-MEKSİKA-FRANSA-POLONYA VE TÜRKİYE

World Bank İnternet Sitesi, "Argentina,"
<http://search.worldbank.org/data?qterm=argentina&language=EN>, Erişim: 10.01.2014.

YAZICI, Serap; *Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye için Bir Değerlendirme*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011